

Wielkopolskie Muzeum Niepodległości

W Poznaniu

**Propozycja koncepcji (scenariusza wstępnego) ścieżki fortyfikacyjnej
w Muzeum Martyrologii Wielkopolan – Fort VII**

Opracował

Przemysław Jurkiewicz

W zakresie odniesień do załącznika nr 3 do OPZ uzupełnił Stefan Ogorzałek

Objaśnienia do lektury dokumentu:

*Podane w tabeli szacunkowe koszty elementów ekspozycji są wartościami, które we wniosku aplikacyjnym zostały zaliczone do kosztów realizacji zadania *Zakup wyposażenia*.

**Kolorem niebieskim oznaczono elementy ekspozycji, których przygotowanie będzie wymagało zaangażowania środków spoza WRPO.

*** Kolorem zielonym opisano odniesienia do załącznika nr 3 do OPZ – projektów wykonawczych. W opisach przyjęto skróty przyjęte w OPZ tj. OP 1, OP 2, OP 3 i OP 4

L.p	Lokalizacja	Temat główny	Zagadnienia szczegółowe (wątki, motywy)	Elementy ekspozycji (wraz z multimediami)	Uwagi (komentarze dot. elementów ekspozycji, zalecenia techniczne, wstępne pomysły na aranżację itp.)
1	Brama wjazdowa (początek ścieżki) - patrz: OP 1- m.in. rys PZT.01 i A.12	Wprowadzenie		<ul style="list-style-type: none"> • Replika budki wartowniczej pomalowanej w biało- czarne pasy; • Plansza/tablica z podstawowymi informacjami nt. ścieżki fortyfikacyjnej. 	
2	Blokhauz - patrz OP 3 – m.in.: Architektura rys. A.12)	Elementy składowe fortu głównego		<ul style="list-style-type: none"> • Plansza/tablica z ogólnymi informacjami nt. blokhauzu; • Narzędzia multimedialne: <ul style="list-style-type: none"> - Kiosk multimedialny z ekranem dotykowym 50'' z podst. informacjami o ofercie MMW-Fort VII i pozostałych oddziałów WMN, - audioprzewodniki, - Oprogramowanie do smartfonów, które użyte jako skaner kodów kreskowych 	Wnętrze blokhauzu nie będzie udostępnione do zwiedzania, lecz zostanie zaadaptowane na kasę biletową muzeum oraz punkt sprzedaży wydawnictw, pamiątek i napojów.

L.p	Lokalizacja	Temat główny	Zagadnienia szczegółowe (wątki, motywy)	Elementy ekspozycji (wraz z multimediami)	Uwagi (komentarze dot. elementów ekspozycji, zalecenia techniczne, wstępne pomysły na aranżację itp.)
				umiejscowionych w najważniejszych punktach na trasie zwiedzania umożliwią zwiedzającym korzystanie z informacji i bodźców audiowizualnych pozwalających na aktywne zwiedzanie przestrzeni muzealnej.	W kasie muzeum zwiedzający będą mogli, po uiszczeniu opłaty, uzyskać dostęp do narzędzi multimedialnych pozwalających poruszać się po ścieżce fortyfikacyjnej bez obsługi przewodnika, a także zapoznać się z ciekawie zaprezentowanymi, wzbogaconymi o atrakcyjne doznania słuchowe i wzrokowe, informacjami dot. problematyki fortyfikacyjnej.
3	Most zwodzony w sieni bramy głównej	Elementy składowe fortu głównego		Odrestaurowany most zwodzony, którego podnoszenie i opuszczanie będzie prezentowane zorganizowanym grupom zwiedzających.	
4	Cele: 61 (Pomieszczenie nr 41);	Wystawa: <i>Poznańskie fortyfikacje na</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Twierdza poligonalna; • Twierdza fortowa; 	<ul style="list-style-type: none"> • Duże, multimedialne makiety typów fortów: - głównego przed modernizacją (I typu - Fort VII), 	Zastosować rozwiązania umożliwiające sterowanie podświetlaniem elementów

L.p	Lokalizacja	Temat główny	Zagadnienia szczegółowe (wątki, motywy)	Elementy ekspozycji (wraz z multimediami)	Uwagi (komentarze dot. elementów ekspozycji, zalecenia techniczne, wstępne pomysły na aranżację itp.)
	<p>60 (Pomieszczenie nr 41); 59 (Pomieszczenie nr 45) Pomieszczenia towarzyszące: 42 i 44</p> <p>-patrz:</p> <ul style="list-style-type: none"> OP 2 – m.in.: Architektura rys. A.01) OP 4 – rys A.08 i A.09 	<i>przełomie XIX i XX wieku</i>	<ul style="list-style-type: none"> Forty główne; Forty pośrednie stare-go typu; Forty pośrednie nowego typu; Kryzys w sztuce fortyfikacyjnej w latach 80-tych XIX w. 	<ul style="list-style-type: none"> - głównego po modernizacji (II typu - Fort VI), - pośredniego starego typu (Fort IVa), - pośredniego nowego typu (Fort Va); • Projektor (interaktywny, dotykowy, wyposażony w system sterujący), umożliwiający prezentację „zawieszonych” w przestrzeni wirtualnych makiet. • Podstawowy projektor multimedialny do prezentacji zdeponowanych w Geheimes Staatsarchiv Preußischer Kulturbesitz w Berlinie archiwalnych planów fortyfikacji poznańskich¹; • Kiosk multimedialny z ekranem dotykowym 50” do prezentacji: <ul style="list-style-type: none"> - filmu „Fort VII Laser Skaning 3D”, - archiwalnych i współczesnych fotografii poznańskich fortów; • Plansze/tablice do prezentacji: <ul style="list-style-type: none"> - kopii planów poligonalnej Twierdzy Poznań², 	<p>makiet oraz uzyskiwanie efektu wydobywających się z makiet odgłosów i błysków imitujących prowadzenie ostrzału.</p> <p>Usytuowane na/przy ścianach cel 59-61.</p>

¹ Kopie tych planów, sprowadzone do stolicy Wielkopolski przez Urząd Miasta Poznania, znajdują się w zbiorach Miejskiego Konserwatora Zabytków.

² Np. *Plan der Stadt und Umgebung von Posen aufgenommen und gezeichnet in der Jahren 1860-1862 durch Crusius und Dietrich* (ze zbiorów Biblioteki UAM).

L.p	Lokalizacja	Temat główny	Zagadnienia szczegółowe (wątki, motywy)	Elementy ekspozycji (wraz z multimediami)	Uwagi (komentarze dot. elementów ekspozycji, zalecenia techniczne, wstępne pomysły na aranżację itp.)
				<ul style="list-style-type: none"> - kopii planów fortowej Twierdzy Poznań (ze zbiorów Muzeum Uzbrojenia), - kopii mapy sztabowej Twierdzy Poznań: <i>Karte der Umgegend von Posen</i> z 1892 r. (ze zbiorów Muzeum Uzbrojenia); • Oryginalne elementy fortecznego wyposażenia pochodzące ze zbiorów MMW–Fort VII: <ul style="list-style-type: none"> - górna część drzwi przeciwpodmuchowych³, - kosz windy amunicyjnej⁴, - drzwiczki wnęki oświetleniowej, - koksownik forteczny. 	
5	Cele: 56 (pomieszczenie nr 46); 55 (pomieszczenie nr 47); 54 (pomieszczenie nr 48) (50 m ²)	Wystawa: <i>Schrony międzypolowe Twierdzy Poznań</i>	Rozbudowa fortowej Twierdzy Poznań w latach 1887-1890 • Schrony międzypolowe z 1903 r.	<ul style="list-style-type: none"> • Makiety (niemultimedialne) typów schronów: <ul style="list-style-type: none"> - piechoty, - artyleryjskiego, - amunicyjnego, - mobilizacyjnego; • Kiosk multimedialny z ekranem dotykowym 50'' do prezentacji: 	

³ Drzwi leżą obecnie na placu broni Fortu VII.

⁴ Kosz windy amunicyjnej, drzwiczki wnęki oświetleniowej oraz koksownik forteczny zostaną przeniesione z lewej kaponiery barkowej Fortu VII, gdzie są obecnie eksponowane..

L.p	Lokalizacja	Temat główny	Zagadnienia szczegółowe (wątki, motywy)	Elementy ekspozycji (wraz z multimediami)	Uwagi (komentarze dot. elementów ekspozycji, zalecenia techniczne, wstępne pomysły na aranżację itp.)
	<p>-patrz:</p> <ul style="list-style-type: none"> OP 2 – m.in.: Architektura rys. A.01) OP 4 – rys A.08 i A.09 		<ul style="list-style-type: none"> Schrony międzypolowe z 1904 r. Schrony mobilizacyjne z 1914 r. Schrony Armii Poznań z 1939 r. 	<ul style="list-style-type: none"> - archiwalnych i współczesnych zdjęć schronów międzypolowych, - wizualizacji schronów międzypolowych w przekrojach 3D, - map rozmieszczenia schronów międzypolowych wokół Poznania; • Replika windy amunicyjnej wraz z mechanizmem; • Replika stojaka na amunicję; • Replika lampy olejowej z odbłyśnikiem; • Repliki pocisków artyleryjskich (40 szt.); 	<p>Winda powinna zostać odtworzona według wzoru oryginalnej windy amunicyjnej zmagazynowanej w Forcie III;</p> <p>8 replik pocisków artyleryjskich zostanie umieszczonych na koszach windy amunicyjnej, pozostałe repliki pocisków będą leżały na stojaku.</p>
6	<p>Klatka schodowa wiodąca do prawego schronu pogotowia</p> <p>-patrz:</p>	Elementy składowe fortu głównego		<ul style="list-style-type: none"> • Replika lampy olejowej z odbłyśnikiem. 	<p>Aby po zobaczeniu wystawy <i>Schrony międzypolowe Twierdzy Poznań</i> zwiedzający nie cofali się do poterny celem wyjścia na prawy majdan przez</p>

L.p	Lokalizacja	Temat główny	Zagadnienia szczegółowe (wątki, motywy)	Elementy ekspozycji (wraz z multimediami)	Uwagi (komentarze dot. elementów ekspozycji, zalecenia techniczne, wstępne pomysły na aranżację itp.)
	<ul style="list-style-type: none"> OP 2 – m.in.: Architektura rys. A.02) OP 4 – rys A.08 i A.09 				znajdującą się na końcu poterny bramę, wskazane jest usytuowanie przed wejściem na klatkę schodową oznakowania zdecydowanie zachęcającego gości do odbycia spaceru po oryginalnych żeliwnych schodach z XIX w.
7	Schron pogotowia -patrz: <ul style="list-style-type: none"> OP 2 – m.in.: Architektura rys. A.2) 	Elementy składowe fortu głównego		<ul style="list-style-type: none"> Replika pieca fortecznego typu „koza”; Replika lampy olejowej z odbłyśnikiem. 	
8	Remiza artyleryjska na prawym czoło-wym odcinku wału artyleryjskiego (pomieszczenie nr 164)	Elementy składowe fortu głównego		<ul style="list-style-type: none"> Replika pieca fortecznego typu „koza”; Replika lampy olejowej z odbłyśnikiem. 	

L.p	Lokalizacja	Temat główny	Zagadnienia szczegółowe (wątki, motywy)	Elementy ekspozycji (wraz z multimediami)	Uwagi (komentarze dot. elementów ekspozycji, zalecenia techniczne, wstępne pomysły na aranżację itp.)
	-patrz OP 2 – m.in.: Architektura rys. A.05)				
9	Stanowisko armaty typu Ringkanone 150 mm na prawym czołowym odcinku wału artyleryjskiego -patrz OP 2 – m.in.: Architektura rys. PZT 01)	Wystawa: <i>XIX-wieczne uzbrojenie Fortu VII</i>		<ul style="list-style-type: none"> • Replika armaty Ringkanone 150 mm na ławecie ramowej; • Plansza/tablica z informacjami nt. działa. 	Konstrukcja repliki winna pozwalać na strzelanie ślepymi pociskami. Zwiedzający, niedoświadczający ograniczeń w dostępie do repliki, będą mogli obracać korbą, dzięki czemu będą mieli możliwość przesuwania działa po szynach.
10	Remiza artyleryjska na prawym narożniku czołowo-barkowym (pomieszczenie nr 163) -patrz OP 2 – m.in.: Architektura rys. A.04)	Elementy składowe fortu głównego. Wystawa: <i>XIX-wieczne uzbrojenie Fortu VII (cd.)</i>		<ul style="list-style-type: none"> • Replika ciężkiej armaty 120 mm wz. 1877 L23; • Replika pieca fortecznego typu „koza”; • Replika lampy olejowej z odbłyśnikiem. 	Armata, będzie na co dzień garażowana w remizie artyleryjskiej, przy okazji specjalnych wydarzeń (np. Dni Twierdzy Poznań) będzie wytaczana na wały.

L.p	Lokalizacja	Temat główny	Zagadnienia szczegółowe (wątki, motywy)	Elementy ekspozycji (wraz z multimediami)	Uwagi (komentarze dot. elementów ekspozycji, zalecenia techniczne, wstępne pomysły na aranżację itp.)
11	Polski schron obserwacyjno- bojowy z 1939 r.	Fort VII w okresie międzywojennym	Fortyfikacje polskie z 1939 r.	<ul style="list-style-type: none"> • Replika karabinu maszynowego Browning wz. 30 (2 szt); • Tablica metalowa z informacjami nt. obiektu. 	Karabin maszynowy zamontowany w schronie w pozycji bojowej. Równia ogniowa schronu powinna być tak uporządkowana, by przez strzelnicę widoczne było pole ostrzału.
12	<p>Barkowa remiza artyleryjska (pomieszczenie nr 160, 161, 162)</p> <p>-patrz:</p> <ul style="list-style-type: none"> • OP 2 ; m.in.: Architektura rys. A.06) • OP 4 – rys A.10 <p>(na rysunkach technicznych błędny podpis: jako: „schron pogotowia”)</p>	<p>Elementy składowe fortu głównego.</p> <p>Wystawa: <i>XIX-wieczne uzbrojenie Fortu VII (cd.)</i></p>		<ul style="list-style-type: none"> • Replika armaty fortecznej kalibru 90 • Replika pieca fortecznego typu typu podgrzewacz do posiłków • Replika 2 lamp olejowych z odbłyśnikiem; • Manekiny 2 żołnierzy w strojach z epoki; • Replika karabinu Mauser wz. 98; 	<p>Armata garażowana w remizie barkowej.</p> <p>Mundury szyte przez firmę Hero Collection.</p>

L.p	Lokalizacja	Temat główny	Zagadnienia szczegółowe (wątki, motywy)	Elementy ekspozycji (wraz z multimediami)	Uwagi (komentarze dot. elementów ekspozycji, zalecenia techniczne, wstępne pomysły na aranżację itp.)	
13	Stanowisko armaty typu Ringkanone 150 mm na pra-wym narożniku barkowo-szyjowym -patrz OP 2 – m.in.: Architektura rys. PZT 01)	Elementy składowe fortu głównego. Wystawa: <i>XIX-wieczne uzbrojenie Fortu VII (cd.)</i>		<ul style="list-style-type: none"> • Replika armaty Ringkanone 150 mm na lawecie ramowej; • Plansza/tablica z informacjami nt. eksponatu. 	Podobnie jak w przypadku poprzedniego stanowiska Ringkanone, konstrukcja repliki winna pozwalać na strzelanie ślepymi pociskami. Zwiedzający, obracając korbą, będą mieli możliwość przesuwania działa po szynach.	
14	Prawy dziedziniec fortu -patrz OP 2 – m.in.: Architektura rys. PZT 01)			<ul style="list-style-type: none"> • Zestaw głośników do imitacji odgłosów prowadzonego ostrzału. 	Miejsce realizacji wydarzeń plenerowych popularyzujących problematykę fortyfikacyjną.	
15	Prawa prochownia (104 m ²) (pomieszczenie nr 180) -patrz:	Wystawa: <i>Wojenny magazyn prochu</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Artyleria forteczna w XIX wieku; • Rodzaje prochu: czarny, bezdymny; • Prochownia w okresie funkcjonowania 	<ul style="list-style-type: none"> • Manekiny 2 żołnierzy w strojach z epoki; • Wojskowe obuwie filcowe (50 szt.); 	Mundury szyte przez firmę Hero Collection. Wchodząc do magazynu prochu, zwiedzający będą zakładać specjalne obuwie filcowe (tak jak to czyniono w XIX w. dla uniknięcia	

L.p	Lokalizacja	Temat główny	Zagadnienia szczegółowe (wątki, motywy)	Elementy ekspozycji (wraz z multimediami)	Uwagi (komentarze dot. elementów ekspozycji, zalecenia techniczne, wstępne pomysły na aranżację itp.)
	<ul style="list-style-type: none"> OP 2 – m.in.: Architektura rys. A.07) OP 4 – rys A.11 		hitlerowskiego obozu (napisy więźniów w celi nr 1)	<ul style="list-style-type: none"> Repliki 30 beczek na proch o pojemności 52,5 kg prochu (bez pojemności w litrach) Wymiary 57 x 44 cm), ustawionych na stojakach; Podstawowy projektor multimedialny do prezentacji: <ul style="list-style-type: none"> - kopii archiwalnych planów prochowni, - kopii zdjęć i rysunków armat fortecznych; Plansza z informacjami o celi nr 1, rozbudzająca zainteresowanie problematyką martyrologiczną i zachęcająca do odwiedzin lewej części fortu; Kiosk multimedialny z ekranem dotykowym 50'', wykorzystywany prezentacji: <ul style="list-style-type: none"> - zdjęć napisów wykonanych przez więźniów na ścianach prochowni, - fotografii i dokumentów więźniów przetrzymywanych w celi nr 1. 	<p>przypadkowego zaiskrzenia spowodowanego używaniem podkutych butów wojskowych).</p> <p>W sali powinien unosić się zapach prochu. Z korytarza otaczającego salę będą dochodziły odgłosy prowadzonego ostrzału.</p>
16	Korytarz wentylacyjno-oświetleniowy prawej prochowni (korytarz nr 181)	Wystawa: <i>Wojenny magazyn prochu (cd.)</i>		<ul style="list-style-type: none"> Zestaw głośników do imitacji odgłosów pola walki; Repliki lamp olejowych z odbłyśnikiem (3 szt.). 	Lampy olejowe powinny się znajdować w okienkach wychodzących na tylną część

L.p	Lokalizacja	Temat główny	Zagadnienia szczegółowe (wątki, motywy)	Elementy ekspozycji (wraz z multimediami)	Uwagi (komentarze dot. elementów ekspozycji, zalecenia techniczne, wstępne pomysły na aranżację itp.)
	--patrz: <ul style="list-style-type: none"> OP 2 – m.in.: Architektura rys. A.07) OP 4 – rys A.11 				prochowni (pomieszczenia składu).
17	Korytarz prowadzący do prawej kaponiery barkowej (korytarz nr 182) -patrz: <ul style="list-style-type: none"> OP 2 – m.in.: Architektura rys. A.07) OP 4 – rys A.11 	Wystawa zdjęć: <i>Twierdza fortowa Poznań 1876-1914</i>		<ul style="list-style-type: none"> Repliki lamp olejowych z odbłyśnikiem (5 szt.); Zbiory zdjęć Przemysława Jurkiewicza. 	Wystawa złożona z fotografii eksponowanych obecnie w korytarzu prowadzącym do lewej kaponiery barkowej.
18	Prawa kaponiera barkowa (pomieszczenie nr 184, 185) --patrz:	Elementy składowe fortu głównego		<ul style="list-style-type: none"> Repliki wyposażenia bojowego kaponiery barkowej: <ul style="list-style-type: none"> karabinów typu Mauser wz. 98 (3 szt.), reflektora do oświetlania fosy; Replika pieca fortecznego typu „koza”; 	Zaleca się odtworzenie rowu diamentowego wraz z zasiekami otaczającymi prawą kaponierę barkową, utrudniającymi

L.p	Lokalizacja	Temat główny	Zagadnienia szczegółowe (wątki, motywy)	Elementy ekspozycji (wraz z multimediami)	Uwagi (komentarze dot. elementów ekspozycji, zalecenia techniczne, wstępne pomysły na aranżację itp.)
	<ul style="list-style-type: none"> OP 2 – m.in.: Architektura rys. A.07) OP 4 – rys A.11 			<ul style="list-style-type: none"> Repliki lamp olejowych (5 szt.); Manekiny 3 żołnierzy w strojach z epoki; Kiosk multimedialny z ekranem dotykowym 50'' do prezentacji kaponier w innych fortach Twierdzy Poznań. 	<p>nieprzyjacielowi podejście do strzelnic.</p> <p>Mundury szyte przez firmę Hero Collection.</p>
19	Fosa forteczna (prawy odcinek czołowy) -patrz OP 3 – m.in.: Architektura rys. PZT.01/A)	Elementy składowe fortu głównego		<ul style="list-style-type: none"> Zestaw głośników do imitacji odgłosów pola walki; Plansza/tablica metalowa z informacjami nt. elementów konstrukcyjnych fosy. 	
20	Strzelecka galeria przeciwsłupowa (czołowa) -patrz OP 3 – m.in.: Architektura rys. PZT.01/A)	Elementy składowe fortu głównego		<ul style="list-style-type: none"> Repliki lamp olejowych (5 szt.). 	Drzwi zamykające galerię powinny zostać zakonserwowane z uczytelnieniem oryginalnego napisu.
21	Kaponiera czołowa -patrz OP 3 – m.in.: Architektura rys. PZT.01/A oraz A.09)	Elementy składowe fortu głównego. Wystawa: XIX-wieczne uzbrojenie Fortu VII (cd.)		<ul style="list-style-type: none"> Repliki pięciolufowych działek na lawecie kazamatowej, kaliber 35 mm, wz. 1873/88 L32, wprawianych w ruch za pomocą korby (4 szt.); Repliki reflektorów do oświetlania fosy (2 szt); 	W izbach bojowych powinny zostać uruchomione płyty pancerne zasłaniające strzelnice.

L.p	Lokalizacja	Temat główny	Zagadnienia szczegółowe (wątki, motywy)	Elementy ekspozycji (wraz z multimediami)	Uwagi (komentarze dot. elementów ekspozycji, zalecenia techniczne, wstępne pomysły na aranżację itp.)
				<ul style="list-style-type: none"> • Repliki lamp olejowych (5 szt.); • Manekiny 3 żołnierzy w strojach z epoki; • Zestaw głośników do imitacji odgłosów pola walki. 	<p>Zaleca się odtworzenie rowu diamentowego wraz z asiekami otaczającymi kaponierę czołową, utrudniającymi nieprzyjacielowi podejście do strzelnic.</p> <p>Po obejrzeniu kaponier czołowej, w zależności od ilości czasu przeznaczonego na zwiedzanie, goście muzeum będą mogli przejść poterną do wyjścia bądź udać się na spacer po lewej części fosy.</p>
22	Fosa forteczna (lewy odcinek czołowy) -patrz OP 3 – m.in.: Architektura rys. PZT.01/A)	Elementy składowe fortu głównego			
23	Fosa forteczna (lewy odcinek barkowy) -	Elementy składowe fortu głównego			Zaleca się odtworzenie rowu diamentowego wraz z

L.p	Lokalizacja	Temat główny	Zagadnienia szczegółowe (wątki, motywy)	Elementy ekspozycji (wraz z multimediami)	Uwagi (komentarze dot. elementów ekspozycji, zalecenia techniczne, wstępne pomysły na aranżację itp.)
	patrz OP 3 – m.in.: Architektura rys. PZT.01/A)				zasiekami otaczającymi lewą kaponierę barkową, utrudniającymi nieprzyjacielowi podejście do strzelnic.
24	Fosa forteczna (lewy odcinek szyjowy) -patrz OP 3 – m.in.: Architektura rys. PZT.01/A)	Elementy składowe fortu głównego	<ul style="list-style-type: none"> • Modernizacja Fortu VII; • Lewa bateria dołączona (powstała w wyniku modernizacji fortu) 	<ul style="list-style-type: none"> • Tablica/plansza z informacjami nt. lewej baterii dołączonej wraz ze schronem amunicyjnym. 	Zwiedzający będą mogli zobaczyć dolną kondygnację schronu amunicyjnego lewej baterii dołączonej (dojście do górnej kondygnacji będzie wymagało wyjścia poza bramę fortu).